

Svenska Botaniska Föreningen 100 år

Den 16 februari 1907, nästan på dagen för ett hundra år sedan, bildades Svenska Botaniska Föreningen. Om föreningens öden och äventyr under det gångna seklet vet Nils Lundqvist att berätta.

NILS LUNDQVIST

För jämnt 50 år sedan – lördagen den 16 februari 1907 – sammanträdde på Stockholms Högskolas botaniska institut under ordförandeskap av professor G. Lagerheim en representativ skara botaniskt intresserade personer för att ta ställning till frågan om bildandet av en svensk botanisk förening.

Så inledde professor Elias Melin sin återblick över Svenska Botaniska Föreningens historia vid 50-årsjubileet 1957 (Melin 1957). När jag nu ska försöka ge en sammanfattning av vår förenings verksamhet för den dubbla perioden till jubileet 2007, vill jag framhålla den hjälp jag har haft av Melins personliga skildring. Även Rutger Sernanders detaljerade historik vid 25-årsjubileet 1932 ger många inblickar (Sernander 1932). I övrigt har föreningens arkiv och organ, Svensk Botanisk Tidskrift (SBT), varit självklara källor. Dessutom har jag periodvis egna erfarenheter av föreningen alltsedan 1973 som redaktör, ordförande och medlem i styrelsen och diverse kommittéer. För sammanhangets skull har en del stoff hämtats från Melin och Sernander, speciellt från SBF:s första decennier, men fått hållas ganska kort och blandas med andra upplysningar. Föreningens andra halvsekel har inneburit större omvälvningar än det första, med tanke på tryckeritekniska framsteg, tidskriftens profil, omläggningen av svensk och nordisk botanisk publicering i stort samt utökat samarbete med landets övriga botaniska föreningar, för att nämna några saker.

Svenska Botaniska Föreningen bildas

Bakom sammankomsten på Stockholms högskola 1907 låg åtskilligt förarbete (Sernander 1932). Redan 24 maj 1906 sammanträdde på Högskolan – på kallelse av professor Gustaf Lagerheim – lektorerna G. Andersson och K. Bohlin, docenterna H. Hesselman, G. Rosenberg och R. Sernander för att diskutera bildandet av en svensk botanisk förening. Tjugufyra andra personer hade också hörsammat kallelsen. Resultatet blev en kommitté bestående av ovannämnda Lagerheim, Bohlin, Rosenberg, Sernander samt docenterna G. Malme och T. Fries. Den utfärdade i sin tur tillsammans med 35 adjungerade fack- och amatörbotanister från hela landet en kallelse, där programmet presenterades. Huvudpunkterna var att bilda en förening och utge en vetenskaplig och allsidig botanisk tidskrift. Denna tänktes även kunna bli ett organ för Sveriges övriga botaniska föreningar. Vidare skulle årligen allmänna sammanträden anordnas i Stockholm eller annorstädes, eventuellt i samband med exkursioner. Medlemskapet inkluderade även tidskriften, allt till ett pris av tio kronor.

Förslaget antogs enhälligt och entusiastiskt av de sextio personer som deltog i mötet i februari 1907, och därmed var föreningen bildad. Samtidigt antogs namnen Svenska Botaniska Föreningen och Svensk Botanisk Tidskrift.

Stadgarna publicerades i första tidskriftshäftet 1907, och de två första paragraferna är värda att citeras i sin helhet:

1. Föreningens ändamål är att samla och främja de botaniska intressena i landet.
2. Sitt ändamål söker Föreningen förverkliga l:o genom utgivande af Svensk Botanisk Tidskrift, 2:o genom åtgärder till befordrande af kännedomen om landets växtvärld, 3:o genom anordnande af gemensamma exkursioner i skilda botaniska syften uti olika delar af landet, 4:o genom vetenskapliga sammankomster.

Figur 1. Sex av elva medlemmar i SBF:s första styrelse. Det är dessa framsynta herrar vi kan tacka för att vi får läsa SBT idag! Övre raden: Ordförande Veit B. Wittrock, professor vid Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm; vice ordförande Rutger Sernander, professor 1908 vid "Växtbio" i Uppsala; sekreterare och redaktör Otto Rosenberg, professor 1911 vid Stockholms högskola. Undre raden: Gustaf Lagerheim, professor vid Stockholms högskola; Gustaf O. A. Malme, lektor vid Norra latin i Stockholm; Knut Bohlin, docent vid Stockholms högskola. Övriga styrelsemedlemmar var Govert Indebetou, affärsman och amatörbotanist, Johan Berggren, adjunkt vid Nya elementar i Stockholm, Karl Johansson, adjunkt vid Visby läroverk, Oscar Juel, professor 1907 vid Uppsala universitet och Mårten Sondén, läkare och hängiven amatörbotanist.

Ett grundläggande motiv bakom SBF:s och SBT:s tillkomst var även att visa botanikens starka utveckling vid denna tid inom till exempel cytologi, embryologi, fysiologi, genetik och palynologi. SBT tänktes vara det organ där "de snabbt växande skarorna av unga och framåtsträvande botaniska forskare kunde successivt publicera sina vetenskapliga resultat, och där även amatörbotanister kunde framlägga sina iakttagelser rörande den svenska floran och dess utbredning" (Melin 1957). Det visade sig dock att de experimentella botaniska ämnena med tiden fick egna tidskrifter, varför SBT:s vetenskapliga innehåll kom att domineras av traditionella discipliner som systematik, floristik, växtgeografi och växtekologi.

Den nyvalda styrelsen bestod av följande personer: Prof. Veit B. Wittrock ordförande, doc. Rutger Sernander vice ordf., doc. Otto Rosenberg sekreterare och redaktör, fondmäklare Govert Indebetou skattmästare samt övriga medlemmar: adjunkt J. Berggren, lektor K. Bohlin, adjunkt K. Johansson, prof. O. Juel, prof. G. Lagerheim, lektor G. Malme och med. prof. M. Sondén. I redaktionskommittén finner vi Bohlin, Lagerheim, Sernander, doc. N. E. Svedelius samt redaktören.

Föreningens ekonomi var i början prekär och baserad på medlemmarnas årsavgifter, vilka inte helt täckte tidskriftens finansiering. Enskilda medlemmar tillsköt dock medel, och flera större donationer erhöles under andra kvartssektlet.

Från och med 1912 erhöll föreningen statsbidrag för tidskriftens utgivande, och 1918 fick den ett engångsanslag på 50 000 kr av lotterimedel. Statsanslagen var i början 780 kr men ökade med åren och uppgick till exempel 1948 till 12 000 kr och jubileumsåret 1957 till 20 000 kr. Dessa sistnämnda tryckningsbidrag tillskötts från Statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR), grundat 1946.

Verksamheten

Programmet var från början ambitiöst. Med ett par undantag sammanträdde man alltid på Stockholms högskolas botaniska institut, och föredragshållarna var legio. Enligt Melin (1957) hölls under de gångna femtio åren cirka 180 föredrag av ett nittiotal personer, varav rekorden toppades av Otto Rosenberg och Rutger Sernander med elva respektive fjorton stycken. Nästan alla grenar av botaniken behandlades, och botaniska reseberättelser från fjärran länder var inte ovanliga. Föredragen kompletterades oftast med fotografier, till och med i färg redan från början. Denna del av SBF:s verksamhet var naturligtvis uppskattad av lekt och lärd och bidrog säkert till nyrekrytering av medlemmar.

En annan viktig verksamhet var exkursionerna. De kortare hölls vanligen vår, sommar eller höst, oftast två per år, i stockholmstrakten eller på andra håll i Uppland eller Södermanland och leddes av erfarna botanister. Samarbeta med andra botaniska föreningar förekom. Längre resor gjordes till bland annat Skåne, Öland, Gotland, Västergötland, Lappland och Åland under föreningens första halvsekel. Exkursionsrapporter publicerades i tidskriften men minskade något i antal med tiden. Denna typ av exkursioner fortsatte ända till 1979, då de ersattes av Botanikdagarna (se sid. 10).

SBT:s första häfte emotsågs givetvis med stora förväntningar. Alla svenskspråkiga uppsatser har där titlar översatta till tyska samt långa sammandrag på tyska. Fem bidrag är till och med helt tyskspråkiga, och ett är på danska. Tyskan hade då en stark ställning i Sverige och var ofta använd i vetenskapliga sammanhang. Det skulle dröja flera år innan engelskan gjorde

SBF har haft många funktionärer under sitt gångna sekel. Alla kan inte nämnas här, varför bara ordförande och redaktörer förtecknas.

Ordförande i SBF

Veit B. Wittrock (1907–1914)
Rutger Sernander (1914–1932)
Otto Rosenberg (1933–1942)
Robert E. Fries (1943–1947)
Elias Melin (1948–1959)
Rudolf Florin (1960–1965)
John Axel Nannfeldt (1966–1974)
Rolf Santesson (1975–1980)
Nils Lundqvist (1981–1988)
Lena Jonsell (1989–1992)
Roland Moberg (1993–2000)
Margareta Edqvist (2000–)

Redaktörer för SBT

Otto Rosenberg (1907)
O. Rosenberg & T. Vestergren (1908–1912)
Tycho Vestergren (1913–1917)
Torsten Lagerberg (1918–1938)
Carl Malmström (1939–1944)
Olof Selling (1945–1947)
Henning Horn af Rantzien (1948–1951)
Sten Ahlner (1952–1969)
Lena Jonsell (1970–1972)
Nils Lundqvist (1973–1975)
Thomas Karlsson (1976–1995)
Stefan Ericsson (1996–1999)
Agneta Bergström (2000–2001)
Bengt Carlsson (2002–)

sig gällande i tidskriften. I häfte 5 1911 kom dock den första engelska "summaryn". I volym 22 1928 finns åtta uppsatser på engelska men fortfarande hela sexton på tyska. Till och med en franskspråkig artikel kan hittas i volym 21 1927. Redan av första volymens innehåll framgår att man vill ha en vetenskaplig profil med främst landstäckning och ett innehåll intressant även för utländska läsare. Många för vetenskapen nya arter beskrivs. Svenska växtnamn är dock inte vanliga. I volym 2 1908 är antalet uppsatser om kärlväxter 36, alger 4, lavar 3, svampar 3 och mossor 2. Här beskrivs också exempelvis 16 nya fibblearter. Varje häfte har på dagen exakt utgivningsdatum, vilket är viktigt när det gäller beskrivning av nya arter och andra taxa.

Medlemsförteckningarna är intressanta. De innehåller huvudsakligen "bildat" folk från fil. stud. till professorer, lärare, lärarinnor, rektorer, apotekare, direktörer, byråchefer, jägmästare, militärer, konsulenter, pastorer, disponenter och politiker. Antalet kvinnliga medlemmar är förstås inte så stort. I volym 7, 1913 hittar man åtta lärarinnor, sex fröknar och fem fruar. År 1918 fick föreningen sin första korresponderande ledamot, professor Eugen Warming i Köpenhamn. År 1957 var medlemsantalet som följer: hedersledamöter 4, korresponderande ledamöter 13, ordinarie ledamöter i Sverige 506, dito i utlandet 47, föreningar i Sverige 91, dito i utlandet 166. Summa summarum 570 medlemmar och 257 föreningar.

Medlemsantalet hade dock tidigare en svacka. År 1921 dök antalet från över 500 till 380, möjligen beroende på konkurrens från övriga botaniska sällskap. Bland annat var anslutningen av lundabotanister skral (Sernander 1932). Som nämnts hade SBF:s grundare ambitionen att vara ett forum för alla Sveriges botanister, och det har de ju lyckats med. Det betydde dock inte att de lokala föreningarna upphörde, även om deras sammankomster och andra aktiviteter refererades i SBT. Det gäller gamla föreningar som Botaniska Sällskapet i Stockholm, Botaniska Sektionen av Naturvetenskapliga Student-sällskapet i Uppsala, Svenska Växtgeografiska Sällskapet i Uppsala med flera. Vid SBF:s start gick en förfrågan till Botaniska Notiser om SBF kunde ta hand om och utge även denna tidskrift. Professor Otto Nordstedt, då redaktör för Botaniska Notiser, antog emellertid inte anbudet. Botaniska Notiser, som startade redan 1858 och sedan 1921 ägts av Lunds Botaniska Förening, var väl tänkt som ett organ för skånsk botanik, men kom tidigt att trots sitt namn innehålla både längre uppsatser och bredare stoff av allmänt botaniskt intresse. Med tanke på att SBF i början hade fullt upp med att finansiera sin egen tidskrift var det nog tur att Nordstedt avböjde förslaget. Botaniska Notisers historia har skildrats av Gunnar Weimarck (1980).

SBF:s bibliotek på Stockholms högskola hade vid mitten av seklet vuxit till ättio hyllmeter

genom byte med över hundra institutioner och föreningar. Äldre årgångar av SBT, klichéer och föreningens övriga arkiv flyttades 1946 till Naturhistoriska riksmuseets botanikavdelning. Bibliotekets och arkivets senare öden kommenteras på sid. 17–18.

De botaniska tidskrifterna reformeras

Efter 50-årsjubileet 1957 fortsatte SBF:s verksamhet efter ungefär samma riktlinjer som tidigare, och tidskriftens innehåll var sig också likt i ytterligare drygt ett decennium. Långt dessförinnan kom emellertid idéer om förändringar i den naturvetenskapliga publiceringen. I ett brev daterat 6 augusti 1942 från Ecklesiastikdepartementet till SBF föreslås att Svensk Botanisk Tidskrift, Botaniska Notiser och monografiserien *Symbolae Botanicae Upsalienses* ska slås ihop för att göra summan ekonomiskt bärkraftig. Förslaget avvisas dock av SBF i ett brevsvår några dagar senare, den 17/8.

När Naturvetenskapliga forskningsrådet och dess publiceringsnämnd bildades i mitten av 1940-talet, stramades den statliga bidragspolitiken upp, och man ville prioritera tidskrifter på internationell nivå. Det stod även klart att Sverige var för litet för att hysa två, större botaniska tidskrifter med likartat, blandat innehåll och med alltför små upplagor. Det dröjde dock till 1960-talet, innan publiceringsnämnden tog tag i problemen med Botaniska Notiser och SBT och deras ökade publiceringskostnader. En ny framstöt kom 1961. Vid ett nordiskt undervisningsmöte detta år erhöll Nordiska kulturkommissionen regeringarnas uppdrag att analysera tidskriftsproduktionen och "eventuellt framlägga förslag om rationaliseringar med hjälp av nordiskt samarbete". Utgifterna för de vetenskapliga tidskrifterna ökade hela tiden, och abonnentstockarna imponerade säkert inte på myndigheterna. Besked begärdes av de olika redaktionerna. Redaktör Sten Ahlner ställde sig dock skeptisk å SBF:s vägnar och påpekade att vissa, begränsade områden redan var välförsedda med egna tidskrifter. Stenen var dock obevekligt satt i rullning mot en åtminstone skandinavisk samordning, som skulle påverka även SBF och dess

organ. Botaniska Notiser hade då övergått till att bli en internationell, engelskspråkig publikation för växttaxonomi, medan SBT någorlunda behöll sin profil med blandat innehåll.

Omstruktureringen tar ny fart

I början av 1970-talet var det dags för ytterligare en rationalisering. Publiceringsnämnden ville skärpa skillnaderna mellan SBT och Botaniska Notiser ytterligare, vilket diskuterades av SBF:s styrelse 1970. Året därpå kom ett förslag om ämnesavgränsning i SBT signerat redaktören Lena Jonsell. Den innebar en prioritering av systematik, morfologi, floristik och växtgeografi. Vad fanerogamerna beträffar, skulle antagna uppsatser helst baseras på nordiskt material eller på annat sätt vara av intresse för den nordiska floran. Även tidskriften fick en ansiktslyftning detta år med skurna häften, och det trista, grå omslaget utbytt mot en ärtgrön framsida och vit baksida (figur 2).

Riktlinjerna drogs upp av publiceringsnämnden vid ett möte 1972 och diskuterades på en stor konferens i Sigtuna 1973. En kommitté bildades med Hans Rundqvist och professor Anders Kylin från publiceringsnämnden samt professorerna Olov Hedberg i Uppsala och Hans Runemark i Lund. Den redovisade sina förslag 1974 i en skrift kallad *Botanical Publication in Sweden*. Ett viktigt syfte var att gruppera de svenska tidskrifterna på tre nivåer alltefter läsarnas behov: internationell, nationell och lokal. Monografitidskrifterna *Opera Botanica* i Lund och *Symbolae Botanicae Upsalienses* skulle slås ihop. Botaniska Notiser skulle fortsätta med sin nya stil, och SBT tänktes vara svenskspråkig med allmänbotaniskt innehåll och inriktas lokalt, på Sverige och även Norden. Förhoppningen var att publikationerna så småningom kunde bära sina egna kostnader.

Av analysen framgick även att ideellt arbetande enmansredaktörer inte längre var realistiskt och effektivt, utan man ville ekonomiskt stödja en professionell redaktion under begränsad tid. Vid en fyradagars (!) konferens i Ronneby 1975 skissades sådana tjänster, och Hans Runemark meddelade att Botaniska institutionen i Lund

kunde ställa upp med redaktörer och en språkgranskare. *Symbolae*-redaktionen i Uppsala och några andra botaniktidskrifter hade då hoppat av projektet.

En ledningsgrupp för publiceringsfrågor skapades med nio representanter från landets botaniska institutioner, Svenska Botaniska Föreningen, Lunds Botaniska Förening och NFR. Där ingick Stig Falk (NFR) och Gunnar Harling, Göteborg, Olov Hedberg och Nils Lundqvist, Uppsala, Bengt Pettersson, Umeå, Hans Runemark (föreståndare), Sven Snogerup och Gunnar Weimarck, Lund, samt Rolf Santeson, Stockholm. Gruppen hade sitt första möte i Lund 1975. Meddelanden till läsarna om dessa förändringar inflöt i Botaniska Notiser (Karlsson 1976a) och SBT (Wallentinus 1975). Från och med 1976 fick de båda tidskrifterna samt *Opera Botanica* en gemensam redaktion och förvaltning. Thomas Karlsson blev huvudredaktör biträdd av Britt Snogerup, Hilde Nybom och språkgranskaren av engelsk text, Margaret Greenwood Petersson. Distributionen sköttes av Redaktions-tjänsten i Stockholm, och NFR skulle granska de årliga anslagsansökningarna och ekonomiska redovisningarna. Det hela sparkade igång i september 1975. Föreningarna var dock fortfarande ägare av sina respektive tidskrifter, och *Opera Botanica* stannade också kvar i Lunds Botaniska Förenings ägo. Tryckningen av SBT övertogs av Berlingska Boktryckeriet i Lund från Almquist & Wiksell, som hade anlitats ända sedan volym 16, 1922 (se ruta på nästa sida)! Namnet *Swedish Journal of Botany* registrerades, och SBT var befriad från moms genom anknytningen till SBF. Föreningen erhöll dessutom 10 procent av prenumerationsavgifterna som "royalty", även om den inte fick kallas så beträffande NFR-stödda tidskrifter. Medlemskap i föreningen var ej nödvändigt för att få publicera i tidskriften.

År 1976 upphörde möjligheten att samabonnera på SBT och Botaniska Notiser, vilket hade startat 1970. Man kunde till exempel vara medlem i den ena föreningen och erhålla den andra föreningens tidskrift till ett reducerat pris. Arrangemanget gick dock trögt, och troligen sörjde få när det försvann.

Följande tryckerier har genom åren anlitats vid produktionen av SBT.

Centraltryckeriet, Stockholm (1907–1911)
 Nya Tryckeri-Aktiebolaget, Stockholm (1912–1918)
 J. A. Kritz & Kurt Lindberg Bokindustriaktiebolag, Stockholm (1919–1920)
 Kurt Lindberg Boktryckeriaktiebolag, Stockholm (1921)
 Almqvist & Wiksells Boktryckeri, Uppsala (1922–1975)
 Berlingska Boktryckeriet, Lund (1976–1979)
 Borgströms, Motala (1980–1986)
 Btj datafilm, Lund (1987–1989)
 BTJ Tryck, Lund (1990–2002)
 Grahn's Tryckeri, Lund (2003–2005)
 Grafiska Punkten, Växjö (2006–)

Reformen rullar vidare på nordisk basis

Även om vi i föreningarna var rätt så nöjda med våra reformerade tidskrifter, framgick det snart att omvälvningen bara var en halvmesyra. Övriga problem kunde i sin helhet bara lösas i nordiskt samarbete. Det stod inte länge på, förrän det kom ett förslag från Arne Müntzing, Anders Martinsson, Per Brinck och Stig Falk – samtliga från andra discipliner än de allmänbotaniska – om att lägga ner flera nordiska, botaniska tidskrifter och ersätta dem med en överordnad journal av högsta vetenskapliga kvalitet, preliminärt kallad *Scripta Botanica*. Därunder skulle det samlas flera ämnestidskrifter, gamla som nya, med egna undertitlar men med samma format, typografi, layout och redaktion. Ekonomiskt stöd skulle erhållas från Nordiska Publiceringsnämnden för Naturvetenskap (NOP-N), ett organ skapat redan 1967/68. Förslaget diskuterades på möten i Lund 1977, Göteborg 1977 och Köpenhamn 1978, och NOP-N sände ut ett PM om saken i maj 1977.

Den nya modellen kom dock aldrig till stånd i sitt ursprungliga skick. Det som värktes fram hösten 1979 efter många debatter var en nordisk, engelskspråkig, avancerad tidskrift med internationell profil och taxonomisk/morfologisk inriktning: *Nordic Journal of Botany*. Första numret utkom 1981. Huvudredaktionen ham-

nade i Köpenhamn med Morten Lange som chef och ämnesredaktörer fördelade på de olika länderna – Finland hoppade tidigt av. De botaniska föreningarnas medlemmar fick dock förmånen att abonnera på olika ämnesområden (SBT:s red. 1980; BN:s red. 1980).

Fem skandinaviska tidskrifter gick i graven vid decennieskiftet eller kort därefter: *Botaniska Notiser* (generalindex 1982), *Norwegian Journal of Botany* 1980, de danska *Dansk Botanisk Arkiv* 1981, *Botanisk Tidskrift* 1981 och mykologitidskriften *Friesia* med försenat sista häfte 1989 (Kylin 1980). Det ska tilläggas att den skånska botaniken inte blev helt husvill vid den radikala profiländringen 1970 utan fick sin plats i Lunds Botaniska Förenings Medlemsblad (Snogerup 1976), som dessutom 2001 i och med volym 134 symboliskt nog övertog namnet *Botaniska Notiser*. För historik, se Weimarck (1980).

Svensk Botanisk Tidskrifts nya profil

Svallvågorna från tidskriftsreformen på 1970-talet påverkade kraftigt tidskriftens innehåll och utseende samt föreningens arbete. Första häftet 1976 visade upp ett nytt utseende med gult omslag, klatschigt färgfoto på framsidan, ny typografi och rikligt illustrerade artiklar. Visserligen blev nu antalet häften per år bara fyra mot tidigare sex, men det komparerades genom spaltsatt text, som sparade mycket utrymme och ökade textmängden. Datorn hade också gjort sitt intåg på redaktionen, och offsettryckning kom 1974. Det debatterades åtskilligt i ledningsgruppen huruvida förändringarna skulle ske successivt eller i ett enda slag, och lyckligtvis valdes det sistnämnda alternativet. Framgången lät inte vänta på sig. Antalet abonnenter steg omgående och var 1979 uppe i cirka 3 000, en mångdubbling som förvånade till och med NFR:s representanter. Liknande toppnoteringar skulle dock framöver visa sig vara sällsynta.

Svensk Botanisk Tidskrift hade 1976 definitivt blivit ett populärvetenskapligt organ för svenska och nordiska botanister. För att i någon mån tillgodose även utomnordiska läsare infördes engelskspråkiga tabell- och figurtexter, resuméer och, från och med häfte fyra, innehållsför-

Figur 2. SBT:s utseende förändrades inte mycket under de första drygt 60 åren. Först 1971 moderniserades omslaget och fick en tidstypisk färgsättning. Den stora förändringen skedde 1976 med en ny och fräsch layout. Texten sattes på två spalter och omslaget fick den nu välbekanta "SBT-gula" färgen. Övergången till heltäckande foto på framsidan skedde 1981 och år 2000 moderniserades utformningen återigen.

teckningar. Tidskriften skulle vara omfattande och innehålla även temahäften, recensioner, spaltutrymme för lokalföreningar och diverse botaniska nyheter (Karlsson 1976b). I årgång 1976 finner vi även listor över svensk botanisk litteratur och naturvårdsundersökningar samt Projekt Linné, som rapporterar hotade, svenska växter och deras aktuella status (Nilsson och Gustafsson 1976, Nilsson 2005). Det man saknar är uppgifter om ledningsgruppens adress och vilka NFR:s representanter är, SBF:s adress, verksamhet och exkursioner samt styrelsens sammansättning. Föreningen försvann ur läsarnas horisont. Man prenumererade på SBT och blev automatiskt dold medlem i SBF, när man i stället borde ha betalt medlemsavgiften och fått SBT på köpet. Denna anonymitet försatte SBF:s styrelse i bryderi, och den diskuterade olika åtgärder och engagemang, som skulle göra föreningen synlig utåt.

Föreningen får nya uppgifter

Tidskriftsreformen hade även en klart pedagogisk karaktär. Det gällde bland annat att förbättra kontakterna med landets amatörer och lokalföreningar och att presentera ett för dem attraktivt stoff. Amatörerna skulle känna samhörighet med tidskriften och inte rädas för att skriva där. Då även en och annan avancerad uppsats accepterades, kunde tidskriften bli något av en botanisk lärobok. Styrelsen insåg givetvis

vikten av att om möjligt behålla upplageökningen, eftersom NFR:s bidrag sannolikt skulle sina med tiden. En reklamkampanj med material gick ut 1978 till skolor, bibliotek, turistbyråer, hembygds- och naturvårdsföreningar, botaniska institutioner, kommuner, länsstyrelser m.fl. Provhäften delades ut till botaniska föreningar och några andra utvalda. En enkät skickades till 500 abonnenter. De flesta av de cirka 300 svaren var positiva.

Stimulerad av detta resultat och med ett produktutvecklingsbidrag från NFR i ryggen kunde redaktören nu utlova bland annat temahäften, fler översiktsartiklar, faktarutor, fler bilder samt en återgång till sex häften per volym (Karlsson 1979). "Läsarnas sida" kan hittas här och var från och med häfte 2, 1978. Serien "Botanik från början" av Magnus Nilsson och Roger Olsson vände sig till amatörer och nybörjare och sträckte sig från 1981 till 1983. Redigering och distribution av landskapsfloror kom igång 1978, vilket skapade kontakter med författarna och andra lokala botanister, och 1981 beslöt styrelsen att ekonomiskt stödja även floraprojekten. Under 1980-talets första hälft fick hela tretton sådana florainventeringar bidrag.

SBF:s styrelse förnyas

Omdaning av tidskriften påverkade i högsta grad föreningens styrelse, som i slutet av 1970-talet fick många nya uppdrag. Två av de mest

aktiva medlemmarna, Kåre Bremer och Thomas Karlsson, tyckte att hela styrelsen borde vara en arbetande sådan – alla kunde få uppgifter. Besöksfrekvensen på sammanträdena var dessutom låg. Ställda inför detta perspektiv avgick prompt fyra medlemmar, och den nygamla besättningen såg ut som följer: Rolf Santesson ordförande, John Kraft vice ordförande, Kåre Bremer sekreterare, Göran Lundeberg kassör, Thomas Karlsson redaktör, Carl-Johan Clemedson, Uno Eliasson, Lars Ericson, Nils Hakeliet, Nils Lundqvist, Olle Persson och Göran Stenlid.

En av de nya uppgifterna blev att se över föreningens stadgar. Den nya versionen klubbad i januari 1979 och var tämligen nedbantad. Ändringar beträffande föreningens syften är av speciellt intresse. Vi ville nu verka som svensk riksförening för botanik, vilket var en konkretisering av den förhoppning som SBF:s grundare uttryckte 1907 (SBT 1907: 120). Bevarandet av landets växtvärld i stället för enbart ”befordrande af kannedomen om” densamma poängterades. Att anordna ”vetenskapliga” sammankomster ansågs inte längre som ett obligatorium, inte heller att medlemskap krävde förslag från annan person – medlem blev man ju redan 1976 via årsavgiften.

Exakta utgivningstider försvann från och med volym 78, 1984, förmodligen beroende på att häftena ofta var försenade, ibland till och med över årsskiftena. Efterdatering hade avskaffats redan 1979, då nomenklatoriska nyheter inte längre skulle ingå i repertoaren.

Botanikdagarna

Föreningens årsmöten i Stockholm var inte särskilt välbesökta av medlemmarna. Thomas Karlsson lanserade i december 1978 tanken att i stället hålla dessa på olika ställen i landet. Lokalföreningarna förväntades då ta hand om arrangemangen och presentera sig själva, sina trakter och dess flora under ett par, tre dagar med exkursioner, föredrag med mera. Huvudföreningen kunde också göra hela jobbet eller hjälpa till, och gjorde så där lokala arrangörer saknades eller var fåtaliga, som till exempel i Härjedalen 1989 eller Abisko 1994.

Första mötet förlades till Kalmar, eftersom Thomas Karlsson tidigare hade deltagit i smålandsfloras inventering och hade kontakter med botanisterna där. Temat var landskapsflora i Sverige, och föreläsningarna var många. Tillställningen blev en stor succé, uppmärksammad till och med i lokalpressen. Föreningen lade sitt styrelsemöte i anslutning till det stora mötet, men beslut tagna under det sistnämnda vann inte kraft förrän vid kommande årsskifte, eftersom budgeten löpte på kalenderår. Styrelsens vårmöte flyttades till december och ägde fortfarande rum i Stockholm.

Botanikdagarna, eller botanistdagarna som de hette i början, visade sig vara en lyckträff, och de pågår ännu idag. År 2005 hade alla landskap avverkats, och vi började om igen. Under jubileumsåret 2007 kommer den 29:e träffen att gå av stapeln. Stora landskap som Småland och Lappland har då haft botanikdagarna två gånger var (1979, 1985 respektive 1994, 1998), och Västkostdagarna 1981 täckte in mindre bitar av Halland, Västergötland och Bohuslän. Ett annat undantag från landskapsmodellen var dagarna i Närke och sydvästra Västmanland, alltså i Örebro län, 2004.

Många deltagare återkom år efter år, och medelåldern hos grupperna syntes öka. Visserligen började föreningen 1981 att ge stipendier till studerande för att täcka resor, kost och logi, men ungdomarna var ända ganska få. Lyckligtvis togs de ofta om hand av arrangörerna, som demonstrerade även de vanliga växterna. I övrigt var det förstas stor fokus på de ovanliga och sällsynta arterna. Denna ”kryssningssafari” fick så småningom viss kritik även inom SBF:s styrelse, men oron var knappast befogad. Självklart ville arrangörerna visa sina botaniska guldkorn, och för många deltagare var det kanske enda gången de fick se dem i det fria. Växtinsamling under exkursionerna hade man i början ett visst överseende med, men vid sekelskiftet bestämde styrelsen att sådan generellt inte längre skulle tolereras. Ibland ordnades små utställningar över svårare slakten som till exempel starrar och maskrosor. Vid ett tillfälle fick deltagarna pröva på inventering, vilket dock inte vann någon

Figur 3. Under Botanikdagarna kommer man ofta i verklig närkontakt med växtligheten. Den mycket småvuxna dvärglåsbräken *Botrychium simplex* vid Skanörs ljung var föremål för deltagarnas vördnad under dagarna i Skåne 2002. Foto: Kerstin Lundqvist.

större anklang. Den sociala aspekten vid botanikdagarna ska heller inte glömmas. Vi återsåg gamla vänner, gjorde nya bekantskaper och fick träffa personer som man tidigare bara hört talas om. Mera om botanikdagarna, se Lundqvist (2000).

En förträfflig idé, lanserad 1996 av SBF:s ordförande Roland Moberg, var att hedra förtjänta amatörbotanister med *Guldfluppen*. Dessa är oftast stora specialister i sina genrer och gör ett ideellt arbete som inte nog kan uppskattas. Guldfluppen delas ut vid en liten ceremoni där mottagaren presenteras. Den förste blev lavkännaren Lars-Erik Muhr vid mötet i Dömle i Värmland 1996. Ett annat tecken på uppskattning från föreningen är hedersmedlemsskap med diplom och gratis livstidsprenumeration på SBT till personer som har gjort viktiga insatser inom botaniken. Vid ett extra årsmöte 1996 hedrades de tre första: fil. dr. Nils Dahlbeck (växtekolog, naturvårdare m.m.), professorerna Rolf Santesson (lavforskare) och Hugo Sjörs (växtekolog); se SBT 90(4): 240, 1996. Den siste hedersmedlemmen dessförinnan torde ha varit docent Sten Ahlner (lavforskare) 1970.

Stipendiegranskning

Ett längre engagemang som Svenska Botaniska Föreningens styrelse åtog sig 1982 var att granska ansökningar till Uddenberg/Nordingska

Stiftelsens botanikstipendium. Denna stiftelse upprättades av Maja Uddenberg, gift med konstnären William Nording, för att främja bland annat naturvetenskaperna. Stiftelsen drev Bo pensionat i Vickleby på Öland 1972–1981. Efter Uddenbergs död 1974 ställdes stiftelsen under länsstyrelsens i Kalmar tillsyn, och det var direktör Henrik Åhlin därstädes, som kontaktade SBF. Antalet sökande ökade med tiden och var som mest uppe i över femtio. Stipendiet var nämligen mycket stort, och drygt hälften av det var avsett för en enda person. Vid sekelskiftet lämnade Åhlin stiftelsen, varvid uppdraget upphörde.

Svenska växtnamn

Ett åtagande utöver det vanliga, som lanserades vid Kalmarräffen 1979, var att utarbeta och modernisera listor över namn på våra vilda växter inklusive svampar och lavar. Idén om en växtnamnskommitté hade väckts av Thomas Karlsson vid styrelsens decembermöte 1978. Fem arbetsgrupper utsågs, vilka efter några senare personändringar blev följande: Thomas Karlsson (kärllväxter), Nils Hakelier och Thorbjörn Engelmark (mossor), Thorbjörn Willén och Mats Waern (alger), Nils Lundqvist och Olle Persson (svampar) samt Ove Almborn och Roland Moberg (lavar). Riktlinjer för namngivningen drogs upp av Lundqvist (1980)

Temahäften och specialnummer av SBT sedan 1976

- Ångermanland: 4/1977
- Svampar: 4/1978
- Landskapsfloror: 6/1979
- Flora i förvandling. Nordisk floravård: 6/1988
- Taigan i Sverige: 3/1992
- Floran i Hållnäs socken (Bengt Jonsell & Lena Jonsell): 5/1995
- Förteckning över svenska kärlväxter (Thomas Karlsson): 5/1997 (1998)
- Rödlistan 3/2000
- Maskrosor: 2/2001
- Linnés Hammarby (Mariette Manktelow) 5/2001
- Programmet för odlad mångfald 1/2004
- Kärlväxtfloran och dess förändring i Stenbrohults socken (Sven G. Nilsson & Ingvar N. Nilsson) 2/2004
- Handnycklar *Dactylorhiza* 2/2005
- Gotländska lövmarker 3/2006
- Naturreservatet Häverö Prästäng. Historik, skötsel och flora (Ebbe Zachrisson): 5/2006

och Karlsson (1981 opubl., 1983). Vad mossorna beträffar utarbetades snart en preliminär namnlista, men fortsättningen togs delvis om hand av andra aktörer, som syftade till en total checklista (Söderström m.fl. 1992, Söderström & Hedenäs 1994, 1998). Styrelsen fann då för gott att låta dessa listor bli underlag för vidare namnbearbetning. Senaste mossförteckningen publicerades 2006 (Hallingbäck m.fl. 2006). Förteckningen med svenska lavnamn publicerades 1985 (Moberg 1985) med reviderade och utökade upplagor 1995 och 2004 (Moberg m.fl. 1995, Nordin m.fl. 2004). Algnamnslistan (Willén & Waern) och svampnamnslistan (Lundqvist & Persson) trycktes 1987. Alglistan kommer i en reviderad och utökad upplaga 2007 (Willén & Tolstoy 2007). Förteckningen över kärlväxtnamn dröjde men blev till slut en rejäl checklista (Karlsson 1997). Ett problem för mykologerna var och är växtpatologernas namngivning, som av tradition i många fall syftar på sjukdomar och symptom snarare än på organismer. De nordiska växtpatologerna fick

tidigt en egen förteckning med inhemska namn (Gjaerum m.fl. 1985).

På 1980-talet tog namngivningen delvis en annan inriktning. Tidigare prioriterades namn på vanliga arter, i varje fall beträffande kryptogamerna, men nu blev trivialnamn även på sällsynta arter efterfrågade. ArtDatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala började nämligen publicera floravårdsböcker, ekologiska kataloger över storsvampar samt sammanställningar vart femte år över rödlistade arter i Sverige. Hundratals nya svenska svampnamn levererades till dessa publikationer. De senaste åren har även det vidunderliga projektet Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna sjösatts, där alla svenska, flercelliga organismer ska beskrivas och om möjligt få svenska namn – en gigantisk utmaning för namnskaparna!

Det såg alltså ut som om namngivningsprerogativet höll på att glida SBF ur händerna. Flera av dess namnkommittéer gick på sparlåga sedan deras listor publicerats, men 1995 tog man initiativet till att bilda en gemensam arbetsgrupp för svenska växtnamn. Man skulle träffas regelbundet, diskutera och godkänna namnförslag och ändringar (Moberg 1996). Bland annat skulle mossnamnen nu tas upp till förnyad granskning. Nyheterna avsågs att publiceras i SBT. Arbetsgruppen bestod från början av Thomas Karlsson (kärlväxter), Henrik Weibull (mossor), Thorbjörn Willén (alger), Nils Lundqvist (svampar), Roland Moberg (lavar, sammankallande) och Sigurd Fries (språkvård). Sedermera har det blivit personbyten på fem poster men även tillskott: ArtDatabanken deltar med en representant och kulturväxterna har fått två förespråkare.

Lokalföreningarna

I SBF:s styrelseprotokoll från 6 april 1978 finns följande passus: "Det är önskvärt att föreningens karaktär av riksförening understrykes. Medlemmar över hela landet bör därför ges ökat inflytande i föreningens verksamhet". Uppmuntrade av botanikdagarnas framgång beslöt styrelsen 1981 att andra botaniska föreningar skulle få status som lokalföreningar av SBF, om de ville. Tanken var väl även att värva nya abonnenter

på SBT. Anslutningarna gick dock trögt, trots att många föreningar kunde ha räknat med olika slags stöd från huvudföreningen utöver det de fick som arrangörer av botanikdagarna. I SBF:s medlemsmatriklar från 1987, 1990, 1997/98 och 2003 nämns i den första bara två lokalföreningar, varav den ena snart hoppade av. I de tre andra hade inga nya tillkommit. Sedan gammalt refereras ju några större föreningars program och sammankomster i SBT. År 1988 presenteras för första gången detaljerade förteckningar över de flesta svenska botaniska föreningarna och deras verksamhet. Från och med häfte 95(3) 2001 har dock denna information bantats ner till kontaktpersoner, adresser och telefonnummer. Antalet föreningar i nämnda häfte är 39, varav 25 för kärlväxter, 10 för svampar, 2 för lavar och 1 för mossor. Ansökningar om ekonomiskt bidrag var till exempel 1992 sexton stycken.

Förhållandet mellan huvudföreningen och lokalföreningarna tog en ny vändning vid konferenser 1995. Nu hade det blivit ett stort intresse för SBF som paraplyorganisation, och årliga, gemensamma sammankomster var ett allmänt önskemål. Många ämnen kom upp till diskussion: naturvård, fridlysning, införsel av främmande växter, dataregistrering och internetanvändning, utbildning, information om var experterna finns, kontaktnät, myndighetskontakter, juridiska tips med mera. Det togs även detta år ett tillägg till SBF:s stadgar I:2 om att "samverka med regionala och lokala botaniska föreningar".

Föreningsskonferenserna har sedan fortsatt årligen, varvid många ämnen och förslag har diskuterats. Ett av de viktigaste var föreningens behov av ett bemannat kansli, en fråga som avhandlats sedan 1995. Roland Moberg ville samla verksamheten och arkivet i Uppsala och erbjöd plats på sin institution, universitetets Fytotek. Planerna förverkligades hösten 1998, då även en intendent anställdes (Moberg 1998). Intendenten, Linda Svensson, blev medlemmarnas kontaktperson. Från år 2000 fick även redaktören plats på kansliet. Ett par år senare förldades verksamheten till den närbelägna Växt-

ekologiska institutionen (gamla "Växtbio"). Tidskriftslagret på Naturhistoriska riksmuseet och arkivariefrågan utreddes (se sid. 17), vilket bland annat utmynnade i att Thomas Karlsson, som då arbetade på museet, blev arkivarie, skötte brevlådan och ansvarade för distributörens arbete.

Från 1999 bekostade SBF resor till föreningskonferenserna samt övernattning för en representant från varje ansluten lokalförening. Tidskriften har sedan 2000 infört en avdelning "Föreningsnytt" och ett kalendarium med lokalföreningarnas exkursionsprogram. Dessutom prenumererar SBF numera på de lokala föreningstidskrifterna, som 2006 uppgick till arton stycken, samt har byte med *Urt* och *Blyttia*, den danska respektive norska motsvarigheten till SBT. Sedan några år skickas som mest fyra nyhetsbrev per år till lokalföreningarna med information om gångna, aktuella och kommande händelser inom svensk botanik, vilka direkt berör medlemmarna. De anslutna föreningarna är nu (2007) tjugutva stycken, som betalar en krona per medlem, dock högst 200 kr, till huvudföreningen. Inga kryptogamföreningar har dock ännu anslutit sig på detta sätt.

Vad hände mera på 1980- och 1990-talen?

Efter den stora tidskriftsomläggningen 1979 och sedan försöken med botanikdagar och kontakter med lokalföreningar hade prövats några år, gick SBF:s verksamhet in i en lugnare fas för ett tiotal år framöver. Man började så småningom tvivla på NFR:s Förlagstjänst som lämplig distributör, då de behöll 40 procent av intäkterna på SBT och ändå skickade den portofritt. Förlagstjänsten avvecklades 1986. Även ledningsgruppen hade blivit överflödigt och upplöstes 1988. Från och med häfte 81(5) 1987 distribuerades SBT genom Botaniska institutionen i Lund, varvid tjänstebrevsrätten kunde utnyttjas. Britt Snogerup fick denna viktiga tjänst och blev ända till sin pensionering 1999 tidskriftens ansikte utåt. Hon skötte prenumerationsregister, budget, bokföring, redovisning, moms, bokslut, generalregister (se ruta på nästa sida), bokproduktion och bokförsäljning. SBF:s förlag sålde

Generalregister för SBT

Generalregister för SBT har upprättats enligt följande förteckning och finns att köpa från kansliet. Pris 30–60 kr styck + porto.

Volym 1–20 (1907–1926) av Th. Arwidsson & G. R. Cedergren 1932

Volym 21–40 (1927–1946) av Bo Peterson 1949

Volym 41–60 (1947–1966) av Gunnel Peterson & Bo Peterson 1971

Volym 61–80 (1967–1986) av Ove Eriksson, Mats Eriksson & Britt Snogerup 1987

både egenproducerade och andras publikationer. Från 1996 kopplades SBF bort från Lunds universitet men fick ett nytt avtal som gällde så länge Britt Snogerup satt kvar i Lund.

Föreningens ambitioner beträffande naturvård och floraskydd ökade. En tidig signal var en skrivelse till styrelsen i Kopparbergs län angående skydd för granurskogen på berget Lybergsgnupen i nordvästra Dalarna. Föreningen har även sedan 1988 en representant i Världsnaturfondens förtroenderåd och kan delta i dess årsmöten, exkursioner och floraväktarverksamhet.

Senare hälften av 1990-talet blev en mycket aktiv period för SBF:s styrelse, trots att ekonomin inte var lysande. Antalet abonnenter var i lägsta laget och tämligen svajigt, och värvarbroschyrer hade inte nämnvärt ändrat på detta. Tre toppar på runt 3000 medlemmar åren 1971, 1984 och 1991 var undantag. Föreningens utgiftsposter hade också växt i antal. Ett udda bidrag var gratisprenumerationer till institutioner i de tre baltiska länderna 1993–2002. Situationen oroade styrelsen, som ville bli aktivare, effektivare och göra föreningen synligare utåt. Man sneglade avundsjukt på Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) med dess 10 000 medlemmar, goda ekonomi och omfattande verksamhet och inbjöd 1994 SOF:s ordförande till diskussion och för att få några framgångstips. SBF:s styrelse hade redan 1980 intervjuat ornitologerna i Västerbotten i samma ärende. Beskedet då var att lokalföreningarna var en av grundbultarna för huvudföreningens framgångar. Externa

bidrag var ingen säker källa. Signaler hade också kommit om att NFR:s bidrag inte skulle vara för evigt, men det avvecklades inte definitivt förrän 2004. Lyckosamt nog har det ersatts med bidrag från Friluftsrådet och Naturvårdsverket.

Styrelsens entusiaster lät sig dock inte nedslås av osäkra framtidsutsikter utan arbetade vidare med sina nya idéer. Ett uppslag från 1994 var Projekt Linné eller Atlas Flora Suecica, som det senare kallades. Det diskuterades flera gånger i föreningens regi under 1990-talet och även senare, och en styrgrupp tillsattes 1998 för planeringen. Arbetet innebar bland annat datalagging av kortregister, fältdagböcker, uppgifter i landskapsfloror och andra lokala publikationer, basdata från botaniska inventeringar med mera (Bohlin 1997). Tiden var onekligen mogen för en kartering av Sveriges kärlväxter med ny teknik, men tyvärr lyckades man inte finansiera projektet. Bland övriga nyheter må nämnas, att SBF och SBT fick hemsidor på internet 1997. Ytterligare ett tecken i tiden var att skribenter i SBT från och med 1999 inte längre fick gratis särtryck av sina uppsatser utan fick nöja sig med ett antal exemplar av tidskriften i fråga. Under denna period diskuterades återigen hur SBF skulle kunna förbättras, och det kom förslag om kurser, exkursioner, temadagar, utbildning, samarbete med systerföreningar i Norden med mera.

Kurser i fjällbotanik med exkursioner och inventeringar började arrangeras i Abisko 1995 tillsammans med Svenska Turistföreningen och har pågått sedan dess. Ledare har varit Mora Aronsson och andra (Aronsson 2000). År 2002 anordnades även en nordisk botanikkurs i Abisko. Lokalföreningarnas sommaraktiviteter såsom kurser, exkursioner och inventeringsläger började redovisas i SBT 1997. Sedan 2001 hittas mera detaljerad sådan med datum för begivenheterna under rubriken ”Kalendarium” samt på hemsidan.

Det nya seklet

Det första som mötte oss läsare var en tidskrift med nytt, läckert utseende, rikligt illustrerad med okonventionella fotomontage. Varje förfat-

tare presenteras med foto och ”diagnos”. Föreningens ordförande fick egen sida. Textspalternas nymodigt ojämna högermarginal vande man sig snart vid. Som svar på kravet om flera exkursioner började SBF nu arrangera sådana under sakkunnig ledning även till främmande länder. Hitills har resorna gått till Teneriffa (2000), Island (2001), Danmark (2003), Kreta (2004, 2005), Norge (2005) och Estland (2006).

De vilda blommornas dag var ursprungligen ett danskt arrangemang, som har ägt rum sedan 1986. Denna dag i juni genomförs blomstervandringar i naturen ledda av kompetenta botanister och som riktar sig i första hand till allmänheten. SBF:s sekreterare, Bengt Stridh, föreslog redan 1995 att vår förening skulle anordna liknande vandringar i Sverige. År 2001 sammanstrålade representanter för Danmarks, Norges och Sveriges botaniska föreningar för att samordna evenemanget, som gick av stapeln samtidigt för alla i juni 2002. Det blev succé, och under följande år deltog intresserade från hela Norden (Blomgren 2002, 2003). Ekonomiskt bistånd erhöles dessutom från Nordiska ministerrådet. Vid ett nordiskt botanikmöte på Åland 2005 spikades agendan ända fram till 2009.

Floravård och naturskydd

Margareta Edqvist, som 1996 invaldes i SBF:s styrelse, tillhör dem som är djupt engagerade i floravård och naturskydd. När hon år 2000 tog över ordförandeklubban, kom styrelsens arbete att fokuseras extra på detta område. Styrelsen hade nu ett tjugotal ansvarsområden. Den ordinarie repertoaren hade utökats med till exempel nordiskt och europeiskt samarbete, speciella kurser, bättre press- och andra mediakontakter och Natura 2000-arbete. Det sistnämnda rör skyddsområden och åtgärdsprogram för hotade arter, ett projekt som Naturvårdsverket ansvarar för och länsstyrelserna sköter. Föreningen har även sedan 2003 samarbete med Naturvårdsverket och ArtDatabanken om den internet-baserade Artportalen om rapportering och kartering av svenska växter samt har samordnat floraväxteriet på riksnivå från och med 2005.

Som remissorgan fylldes nu SBF:s pärmar med tjocka utredningar, som skulle granskas och kommenteras. Det gällde att sätta sig in i habitatdirektivet och miljöbalken. Skrivelser gick även till statsministern angående skyddsvärd skog, till Miljömålskommittén, Naturvårdsverket, Miljödepartementet med flera. I fortsättningen kan noteras skrivelser till Europakommissionens generaldirektorat med olika klagomål gällande svenska förhållanden, och 2004 försökte styrelsen via justitieombudsmannen få igenom att landets miljödomstolar skulle ha tillgång till biologisk expertis. För övrigt har föreningen hållit ett öga på olämplig exploatering av naturen och även agerat i några fall. Förvisso har somliga förslag inte haft önskad effekt, men föreningen har ändå gjort sig ett namn hos våra myndigheter och beslutsfattare, vilket är en framgång i sig.

Med anledning av hundraårsfirandet har föreningen inrättat en jubileumsfond för att stödja publiceringen av skrifter och annan dokumentation om vår flora och vegetation.

Slutord

Vid en tillbakablick på SBF:s historia slås man av den omvända ”klassresa” som både föreningen och dess tidskrift har gjort. Från att ha haft ett övervägande vetenskapligt innehåll blev SBT vid den stora tidskriftsreformen på 1970-talet mera populärt inriktad. Kontakten med de lokala föreningarna ökade för att kulminera i slutet av 1990-talet, då SBF blev en reell och accepterad moderförening. Som remissorgan på 2000-talet med stor inriktning på bland annat natur- och floravård fick föreningen god respons från sina medlemmar. Styrelsen dominerades i begynnelsen av höga akademiker, men under senare decennier har dess sammansättning blivit mera allsidig.

SBF har haft åtskilliga trojänare med långa, omväxlande och ansvarsfulla fulla poster. Från den första epoken ska nämnas professorerna Torsten Lagerberg, som satt i 51 år, Otto Rosenberg i 38 år och Rutger Sernander i 32 år, alla med varierande uppdrag. Under senare tid skötte till exempel Göran Lundeberg kassan i

29 år fram till 2001, ungefär samtidigt som den mer okände Daniel van Drumpt var revisor i 30 år. Den för skribenterna och medlemmarna bäst kände styrelseledamoten under senare decennier är troligen Thomas Karlsson, som bland annat nötte redaktionsstolen i 20 år till 1996, tjänade styrelsen i ytterligare åtta år och dessutom gjorde sin stora kärlväxtlista (1997), oundgänglig för alla nordiska botanister.

Framtiden kan nog ses an med tillförsikt. SBF tycks ha funnit sin roll för avsevärd tid framöver. Vi är många som önskar Svenska Botaniska Föreningen en god fortsättning på det nya seklet!

Citerad litteratur

- Aronsson, M. 2000. Inte bara lappfela – fem års botanikkurs i Abisko. – *Svensk Bot. Tidskr.* 94: 123–134.
- Blomgren, E. 2002. De Vilda Blommornas Dag – en succé! – *Svensk Bot. Tidskr.* 96: 271–272.
- Blomgren, E. 2003. De Vilda Blommornas Dag i Norden har kommit för att stanna. – *Svensk Bot. Tidskr.* 97: 270–271.
- Bohlin, A. 1997. Rapport från 1997 års föreningskonferens i Uppsala. – *Svensk Bot. Tidskr.* 91: 239–240.
- Gjaerum, H. B. m.fl. 1985. Nordiske navn på plante-sjukdommer og patogener. – Det kgl danske Landhusholdningsselskab, København.
- Hallingbäck, T. & Söderström, L. 1987. Sveriges mossor och deras svenska namn – en kommenterad checklista. – *Svensk Bot. Tidskr.* 81: 357–388.
- Hallingbäck, T., Hedenäs, L. & Weibull, H. 2006. Ny checklista för Sveriges mossor. – *Svensk Bot. Tidskr.* 100: 96–148.
- Karlsson, T. 1976a. Latest developments in Botaniska Notiser. – *Bot. Not.* 129: 1–4.
- Karlsson, T. 1976b. Nytt program för SBT. – *Svensk Bot. Tidskr.* 70: 1–2.
- Karlsson, T. 1979. Enkäten, SBT och 1979. – *Svensk Bot. Tidskr.* 73: 26.
- Karlsson, T. 1983. Om svenska kärlväxtnamn. – *Svensk Bot. Tidskr.* 77: 57–64.
- Karlsson, T. 1997 (1998). Förteckning över svenska kärlväxter. – *Svensk Bot. Tidskr.* 91: 241–560.
- Kylin, A. 1980. Publication policy in Swedish Botany. – *Bot. Not.* 133: 443–450.
- Lundqvist, N. 1980. Svenska namn på storsvampar – ett problemfyllt förteckningsarbete. – *Sveriges Mykologiska Förening Medlemsblad* 1(2): 24–30.
- Lundqvist, N. 2000. Ett landskap om året – två decenniers Botanikdagar. – *Svensk Bot. Tidskr.* 94: 174–187.
- Lundqvist, N. & Persson, O. 1987. Svenska svampnamn. – Svenska Botaniska Föreningen, Stockholm.
- Melin, E. 1957. Svenska Botaniska Föreningen 50 år. En återblick på Föreningens verksamhet. – *Svensk Bot. Tidskr.* 51: 1–18.
- Moberg, R. 1985. Lavar med svenska namn. – *Svensk Bot. Tidskr.* 79: 221–236.
- Moberg, R. 1996. Arbetsgruppen för Svenska Växtnamn. – *Svensk Bot. Tidskr.* 90: 128.
- Moberg, R. 1998. Mot en mer aktiv verksamhet. – *Svensk Bot. Tidskr.* 92: 366.
- Moberg, R., Thor, G. & Hermansson, J. 1995. Lavar med svenska namn – andra upplagan. – *Svensk Bot. Tidskr.* 89: 129–149.
- Nilsson, Ö. 2005. Från Projekt Linné till Rödlistan 2005. – *Svensk Bot. Tidskr.* 99: 154–158.
- Nilsson, Ö. & Gustafsson, L.-Å. 1976. Projekt Linné rapporterar 1–13. – *Svensk Bot. Tidskr.* 70: 165–175.
- Nordin, A., Thor, G. & Hermansson, J. 2004. Lavar med svenska namn – tredje upplagan. – *Svensk Bot. Tidskr.* 98: 339–364.
- Redaktionen för BN 1980. A new journal, *Nordic Journal of Botany* and its supplementary series, *Opera Botanica*. – *Bot. Not.* 133: 412.
- Redaktionen för SBT 1980. En nordisk tidskrift för botanik. – *Svensk Bot. Tidskr.* 74: 334.
- Redaktionen för SBT 2001. Botaniska föreningar i Sverige 2001. – *Svensk Bot. Tidskr.* 95: 68–76.
- Sernander, R. 1932. Svenska Botaniska Föreningen under sitt första kvartsekel. – *Svensk Bot. Tidskr.* 26: 474–487.
- Snogerup, S. 1976. Lunds Botaniska Förening. – *Svensk Bot. Tidskr.* 70: 164.
- Söderström, L. & Hedenäs, L. 1994. Checklista över Sveriges mossor. Nyfynd och rättelser. – *Myrinia* 4: 30–33.
- Söderström, L. & Hedenäs, L. 1998. Checklista över Sveriges mossor. – *Myrinia* 8: 58–90.
- Söderström, L., Hedenäs, L. & Hallingbäck, T. 1992. Checklista över Sveriges mossor. – *Myrinia* 2: 13–56.
- Wallentinus, H.-G. 1975. Svenska Botaniska Föreningen. Viktigare styrelsebeslut och diskussioner. – *Svensk Bot. Tidskr.* 69: 215–216.
- Weimarck, G. 1980. Botaniska Notiser 1839–1980. – *Bot. Not.* 133: 414–442.
- Willén, E. & Tolstoy, A. 2007. Käringhår, stinksvans och rödglidare – svenska namn på alger. – *Svensk Bot. Tidskr.* 101 (under tryckning).
- Willén, T. & Waern, M. 1987. Alger med svenska namn. – *Svensk Bot. Tidskr.* 81: 281–288.

ABSTRACT

Lundqvist, N. 2007. Svenska Botaniska Föreningen 100 år. [Svenska Botaniska Föreningen 100 years.] – Svensk Bot. Tidskr. 101: 3–18. Uppsala. ISSN 0039-646X.

The Swedish Botanical Society (SBF) was established in February 1907 at a meeting at the Stockholm University College. The purpose was to start a botanical journal for both learned and amateurs, to arrange excursions and scientific meetings and support the botanical interests in the country. Illustrated accounts of botanical travels were supposed to be a popular part of the activities. The name of the journal became Svensk Botanisk Tidskrift (SBT).

The first numbers of the journal set the standard with several scientific papers and newly described plant taxa. Besides Swedish, the German language was frequently used, and it would remain so for many years before English gradually took over. The economy of the Society was precarious in the beginning, but was after some years subsidized by the State. An exchange of journals with societies abroad went on to 1971.

In the 1940s, the Board of Education, which sponsored many of the publications in the natural sciences, signalled a change in its policy. Its Publication Board wished to give priority to journals at the international level. SBT and its competitor, Botaniska Notiser (BN), were too small, had similar content and increasing printing costs. In the 1970s, BN became a journal for plant taxonomy in English, whereas SBT, with a more mixed content, focused on the Nordic flora and amateur activities. A similar reform rolled along on a Nordic basis, causing the death of five Scandinavian journals and the formation of the Nordic Journal of Botany.

The Society adapted itself to the new situation by renewing its board, changing its statutes and starting a cooperation with the local botanical societies. These arranged summer meetings with lectures and two- or three-day excursions in their respective provinces. SBF joined in and held one of its meetings there, in a new place each year. The first took place in Kalmar in SE Sweden, and the "Botanikdagarna" (Botany Days) were born, a popular event that is still flourishing. Another idea that was conceived in Kalmar was to put together and modernize lists of vernacular names on our plants and fungi, and to create new names. Committees have since been working with this, and several name-lists have been published.

The old ambition of SBF to be a mother organization for the local societies was realized in 1995, when SBF arranged a conference in Uppsala for invited representatives to discuss common problems. Today the collaboration is well established, and the conferences are yearly with many benefits for all parts. Another important event is that the society in 1998 got its first proper office, situated in Uppsala, and which houses a secretary, the editor and the archives.

After the turn of the century, SBF have focused especially on the protection of our endangered species and threatened habitats. Actions and measures taken by State authorities have to be scrutinized and commented upon. Contacts with some other Nordic botanical societies were taken. Excursions outside the Nordic countries were arranged. Contacts with the press and other media have become better, to name a few things.

Let us hope that the next century will bring an increased awareness of our botanical heritage and with SBF taking one of the leading roles.

Nils Lundqvist är professor emeritus vid Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm, där han 1982–1995 var chef för sektionen för kryptogambotani. Nils är mykolog med inriktning på främst sporsäcksvampar och är

sedan ett tjugotal år tillbaka engagerad i den svenska namngivningen av våra svampar.

Adress: Portalgatan 19, 754 23 Uppsala

Tel.: 018-36 64 67

APPENDIX

Svenska Botaniska Föreningens arkiv

När SBF:s bibliotek 1946 flyttades till Naturhistoriska riksmuseet medföljde även föreningens arkiv, äldre årgångar av SBT och andra trycksaker. Efter det att jag 1982 tillträtt min tjänst på riksmuseets kryptogamsektion bekantade jag mig naturligtvis snart med arkivet, som disponerade ett helt rum på botaniska sektionernas vind. Materialet var då delvis i stor ordning, vilket sporrade mig till uppröjning, föreningsmedlem som jag ju var. År 1990 städades och kompakterades även alla äldre årgångar av SBT av Mora Aronsson och Lars

Hedenäs (föreningens distributör). Där tillkom också upplagor av särtryck, inbundna äldre årgångar av SBT, generalregister och publikationer som såldes och distribuerades av föreningen. Sedermera hittades på vinden ytterligare spridda kartonger med äldre årgångar, och 1992 dök det upp tjugofem lådor på Botaniska institutionen i Frescati med bland annat SBT och generalregister, ett material som då återfördes till riksmuseet.

Vissa luckor i arkivet fanns från början, andra har uppstått genom min gallring. I några fall har SBF:s styrelse konsulterats. Revisionsberättelser saknas för åren 1911–1913, 1915, 1916, 1919, 1922–1926. Klichéerna, vars blyplåtar har ett metallvärde, såldes. Av senare års tryckeriräkningar fram till 1991 har bara en per häfte och år sparats. Papper rörande SBF:s studerandestipendier är ej sparade, ej heller gamla kortregister med adresser på föreningsmedlemmar. Tio böcker med bokföring av postavgifter har slängts.

Redaktörskorrespondens från 1940–1970 angående antal särtryck, manus, korrektur, illustrationer med mera har ej bevarats, med undantag av vissa längre, handskrivna brev med intressant innehåll, vilka sänts till Uppsala universitets handskriftsbibliotek (Acc. nr. 1991) och till olika berörda institutioner. Dock klipptes från kastade brev först stilprov och signaturer, som införlivades med stilprovssamlingen i riksmuseets botaniska bibliotek. Övriga handlingar systematiserades och placerades i pärmar. Äldre dokument finns oftast i inbundna böcker, somliga i folioformat. Efter uppställningen lämnades 1991 en kommenterad rapport med inventariellista till SBF:s styrelse.

När tidskriftslagret på vinden gick igenom 1995, upptäcktes att en komplett serie av SBT saknades, med luckor för volymerna 70–73, 78(2), 80(6), 81(2), 84(6) och 86(3). SBF:s styrelse beslöt då att tre uppsättningar av de tio årgångar av tidskriften som fanns i Lund skulle flyttas till riksmuseet varav en bindas.

År 1999 utrymdes riksmuseets hela botanikvind av brandröskäl, och SBF:s arkiv flyttades först till Uppsala universitets Fytotek i Botaniska trädgården och 1/10 1999 till det närlägnade och nybyggda Evolutionsmuseet. Ett kansli upprättades där som härbärgerade arkivet och SBF:s första intendent samt från och med 2000 även redaktionen. I slutet av 2002 hamnade både kansli och redaktion på Växtekologiska institutionen i närheten. Boklagret såldes, och man bestämde att tre exemplar per häfte av tidskriften skulle sparas. De äldre årgångarna av SBT och andra publikationer hade vid flytten 1999 placerats först i en lokal i Åkerby, en dryg mil nordväst om Uppsala, och därefter i Forkarby strax öster om Åkerby.

Svenska Botaniska Föreningens bytesbibliotek

Redan från sin start etablerade SBF tidskriftsutbyte med andra, framförallt utländska, institutioner och föreningar och erhöll därmed värdefull, vetenskaplig litteratur. Vid mitten av seklet uppgick biblioteket till cirka åttio hyllmeter och byteskontaktorna till över hundra stycken.

Bokbestånd, äldre årgångar av SBT och föreningens övriga arkiv på Stockholms högskolas botaniska institut sköttes av expeditionsföreståndaren och preparatorn F. A. Jansson. År 1946 flyttades allt detta till Naturhistoriska riksmuseets botanikhus och fick på professor Eric Hulténs tillskyndan ett eget rum på vinden. Janssons uppgifter övertogs där av konservatorn A. Zander.

När omstruktureringen av våra botaniska journaler diskuterades under 1960-talet kom även SBF:s bibliotek och tidskriftsbyte med i bilden. Föreningens styrelse utsåg i november 1968 en kommitté att granska en eventuell nedläggning av bytesverksamheten och biblioteket. Under våren 1971 hölls flera möten om saken, och styrelsen menade att Umeå universitetsbibliotek kunde få hela samlingen som gåva, vilken omfattade cirka 200 periodica och en mängd särtryck. En förteckning upprättades. Föreningens kontaktperson blev professor Måns Ryberg, och motsvarande i Umeå blev överbibliotekarie Paul Sjögren samt professor Bengt Petersson vid Ekologiska institutionen. Saken diskuterades även med Naturvetenskapliga forskningsrådets publiceringsnämnd, som ansåg att också Naturhistoriska riksmuseet borde få en del av kakan. Det fanns dessutom ytterligare spekulanter. Det hela slutade med att Umeå fick det mesta av serierna plus separatsamlingen, Riksmuseet behöll elva serier och allt ryskt, Kungliga vetenskapsakademien erhöll femton serier (varav några ofullständiga), och Göteborgs universitetsbibliotek tilldelades bland annat litteratur över tropikernas växtvärld. Det fanns även ett sätt för nämnda institutioner att upprätthålla eget tidskriftsbyte, om de köpte exemplar av SBT. Den sista resten av biblioteket var de gamla klichéerna som intresserade kunde hämta till och med juni 1972. Sedan skulle de slängas, men som framgår av arkivrapporten ovan låg stora mängder kvar in på 1990-talet, då de såldes.

Historien om biblioteket är dock inte slut i och med detta. Redan år 1971 meddelade Paul Sjögren i ett brev till SBF:s skattmästare Adelaide Stork att umeåbiblioteket redan hade många av serierna, däribland alla svenska, och inte ville katalogisera ”småsnuttar”. Stork bad då att dubletterna med mera skulle returneras till riksmuseet. SBF:s styrelse tog dessutom ett beslut i juni 1983, att all byteslitteratur som därefter inkom skulle skänkas till riksmuseets botaniska bibliotek. Nästa fas dröjde ända till maj 1988, då Arne Holmqvist vid umeåbiblioteket skickade listor på allt de ville bli av med. Litteraturen hade då en längre tid belamrat utrymme på universitetets avdelning för ekologisk botanik. Femtiotvå lådor anlände så småningom med ett material som riksmuseet nu kunde disponera efter behag – en långvarig och onödig geografisk rundgång.

Avvecklandet av SBF:s bibliotek var nog rätt åtgärd vid rätt tid. Man slapp ju både skötsel och lagerhållning. Sannolikt utnyttjades litteraturen föga av föreningsmedlemmarna, och långa resor kunde avskräcka till besök. Med föreningens modernare profil och förändrade läsekrets hade bytesbiblioteket förlorat åtskilligt i användbarhet för medlemmarna.